

Inventering av rödspov i Kristianstads Vattenrike 2018

Roine Strandberg, Mirja Ström-Eriksson & Richard Ottvall

Under häckningssäsongen 2018 gjordes för fjärde året i rad en fördjupad inventering av häckande rödspovar på strandängarna i Kristianstads Vattenrike. Rödspovspopulationen i Vattenriket nådde en kritiskt låg nivå 2016 med endast tre par och ett tiotal oparade hanar. Resultatet från årets inventering blev sju par samt fyra revirhållande hanar och ytterligare sex spelande hanar utan uppenbara revir. Detta medför att trenden är svagt positiv även om artens fortlevnad i Vattenriket hänger på en skör tråd. Häckningsutfallet blev endast tre flygga ungar. Detta trots minst sex påbörjade ruvningar av vilka tre till fyra kullar kläcktes. Kullarna noterades på Håslövs ängar; vid Pulken och Isternäset misslyckades vardera en häckning på äggstadiet. Resultatet 2018 var likvärdigt med 2017, tre mot fyra flygga ungar, men sett till total reproduktion innebär det 35 % minskad häckningsframgång. Reproduktionen 2018 är ungefär hälften av vad som behövs för att få en stabil tillväxt av populationen. Årets reproduktionsvärde för Håslövs ängar, 0,6 flygga ungar/par, är trots allt i nivå för att upprätthålla en stabil population. Relativt lågt predationstryck, snabb vegetationstillväxt och god vattenhållning gav tidigt bra förutsättningar för rödspovar och andra vadarfåglar, framförallt på Håslövs ängar, men den påföljande extrema torkan försämrade sannolikt tillgången på föda. Detta var troligen orsaken till den överlag magra häckningssäsongen för vadarfågeln i Vattenriket 2018.

Uppdraget

Arbetet utfördes av Ottvall Consulting AB på uppdrag av länsstyrelsen Skåne. I fält inventerade Roine Strandberg och Mirja Ström-Eriksson.

Metodik

Under perioden 8.4–23.6 2018 inventerades rödspov inom Kristianstads Vattenrike. Arbetet koncentrerades till fyra lokaler och totalt gjordes tolv besök vid Håslövs ängar, sex vid Isternäset och tre besök vardera vid Hovby ängar och Pulken. Håslövs ängar besöktes flitigt eftersom lokalen utgör kärnområdet för arten och dessutom fungerar som samlingsplats under inledningsfasen av häckningsperioden, vilket ger en god uppskattning av den totala populationen i Vattenriket. I maj månad gjordes även enstaka besök vid övriga för arten, i modern tid, kända häckningsplatser. Övriga besökta områden var Fredriksdalsviken – Åby ängar – Vinnö ängar, Åsums ängar, Viby äng, Rinkaby ängar – Horna ängar, Vramsåns mynning – Köpinge ängar och ängarna öster om Trolle-Ljungby mosse. Samtliga observationer av rödspov registrerades med noteringar kring beteende och eventuella häckningsindicer. De skyddade strandängarna beträddes endast vid ett tillfälle för att kontrollera kända bon och häckningsframgång; 4.6 Isternäset och 23.6 vid Håslövs ängar.

Också Pulken besöktes bara med ett besök, vilket var 4.6. Utöver inventeringen hämtades även uppgifter från Artportalen rörande spontanrapporterad förekomst inom området.

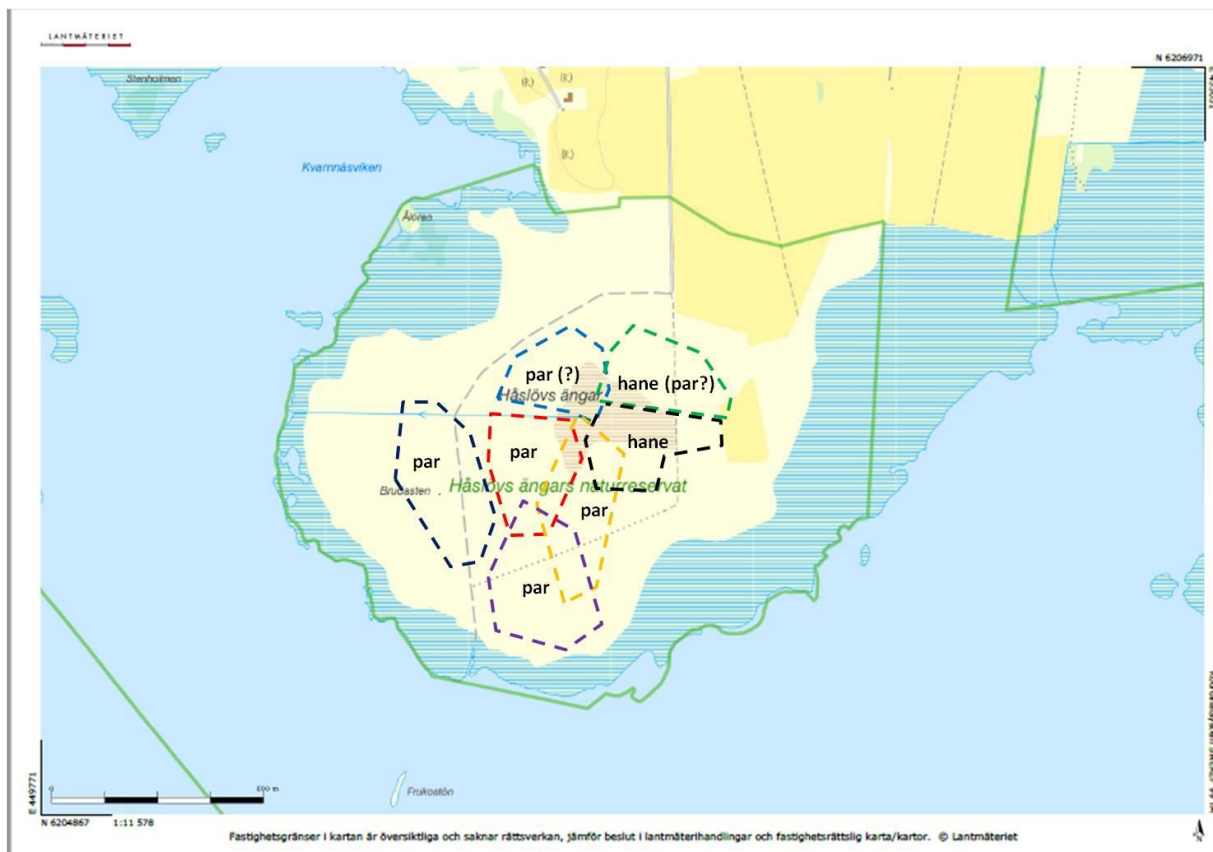
Resultat

Säsongen inleddes med ett besök vid Håslövs ängar 8.4 där rödspovar setts från och med 4.4 (Artportalen). En relativt samlad flock med 24 rödspovar noterades vid besöket, vilket är lika med antalet uppskattade individer för hela Vattenriket 2018 (se nästa stycke och Figur 2). Högsta noteringar på Håslövs ängar senare under säsongen var tolv hanar och fyra honor 19.4 och tio hanar och tre honor 27.5. Här bör poängteras att väderläget gjorde att vegetationen på ängarna tillväxte mycket snabbt och redan i början av maj var gräset högt nog att dölja spovarna väl, varför räkning av det totala antalet individer var anmärkningsvärt svår. Honorna noterades ruva från 19.4 och sågs därefter endast under kortare stunder (vid födosök) fram till dess att första kullen noterades kläckt 22.5. Rödspovarnas spelaktivitet var även lägre än normalt i maj, vilket i kombination med att fåglarna var svårobserverade gav ovanligt sparsam rapportering till Artportalen (endast tre rapporter rör fler än fem individer).

Sammanlagt registrerades 24 rödspovar i Vattenriket 2018 med 18 individer vid Håslövs ängar, fyra vid Isternäset och två vid Pulken. Häckningar eller häckningsförsök konstaterades för fem par vid Håslövs ängar (Figur 1), ett par vid Isternäset och ett par vid Pulken. Samtliga observerade honor bildade par. Utöver de sju paren sågs tio spelande hanar av vilka två uppehöll sig i revir på centrala delen av Isternäset och två i revir på centrala delen av Håslövs ängar (Figur 1). Resterande sex hanar spelade oregelbundet vid Håslövs ängar och sågs vid flera tillfällen flyga västerut i riktning mot Hovby ängar och Isternäset. I övrigt gjordes en enstaka observation av en hane vid Hovby ängar under inventering 12.5 och dessutom rapporterades fyra hanar från Horna ängar 26.5 (Artportalen).

I rödspovsreviret längs vägen till fågeltornet på Håslövs ängar uppmärksammades honan inte förrän 22.5. Fem dagar senare indikerade honans beteende en möjlig boplats och hanen varnade i närheten. Den 4.6 varnade hanen utan någon större frenesi och honan sågs inte till.

Den först kläckta kullen med tre pulli sågs tillsammans med föräldrarna på södra delen av Håslövs ängar 22.5. Den 27.5 noterades minst tre kullar på ängarna. Två små pulli bevakade av en ensam hane kunde ses korta stunder på södra delen. På centrala delen vakade samtidigt rödspovar uppmärksamt på två platser och ytterligare ett par noterades i det höga gräset sydost plattformen. Det senare paret bör ha varit det som fick ut den först kläckta kullen, då de inte upplevdes lika vaksamma som de övriga paren (ungarna mer självständiga), men det får ses som något osäkert om de vakade över ungar eller inte. Således fanns det troligen fyra kullar på ängarna 27.5, varav tre bör ha varit nykläckta.

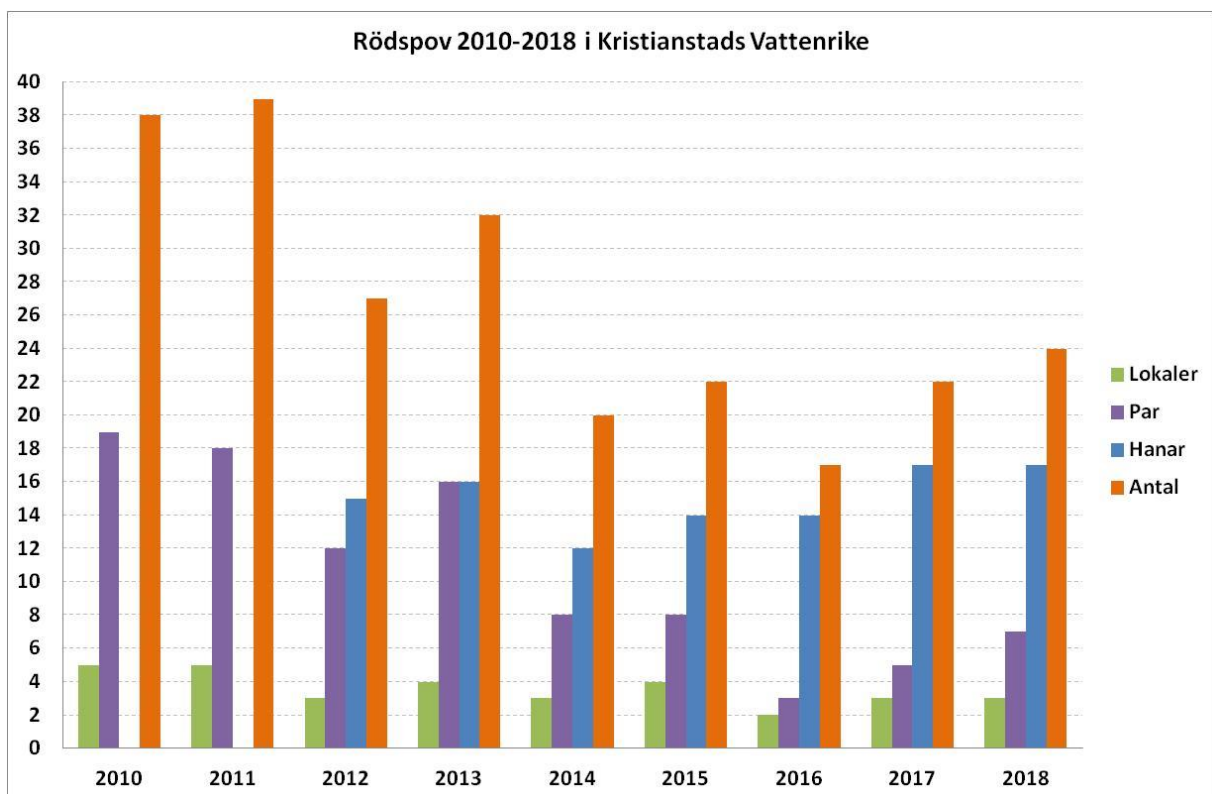
Figur 1. Ungefärlig utbredning för rödspovsrevir noterade på Håslövs ängar under inventeringen 2018. Frågetecknen i de två nordligaste reviren beror på osäkerhet kring vilken av hanarna som var i par med honan som sågs inom området (kartunderlag: © Lantmäteriets öppna data).

Vid besök på Håslövs ängar 4.6 noterades, utöver det relativt nyetablerade paret på västra delen, sju vakande rödspovar inom tre områden på den södra halvan, vilket vi bedömde som tre kullar. Ungarna i kullarna var >13 dagar (1 kull) respektive 8-12 dagar (2 kullar). Den 23.6 fanns endast två par rödspov kvar vid den centrala vätan med de tre ungar som blev flygga 2018. De flygga ungarna uppehöll sig vid den centrala vätan som var i det närmaste helt uttorkad frånsett ett par mindre pölar (<2x2m) med några centimeters vattendjup. Det är osäkert ifall ungarna härrörde till bägge paren eller endast paret som kläckte först. I övrigt fanns en hane rödspov kvar på den södra stranden, den ruggade kraftigt och flög iväg utan att yttra något varningsläte.

Resultatet på Håslövs ängar kan alltså summeras med tre flygga ungar från en till två av maximalt fyra kläckta kullar utifrån totalt fem påbörjade häckningar/parbildningar. Häckningarna vid Pulken och Isternäset misslyckades på äggstadiet. Båda paren noterades ruva från och med 12.5 men bona var tomma vid kontroll 4.6 och paren sågs inte heller vid besöket.

Jämförelse med tidigare inventeringar

Under det senaste decenniet har en kraftig nedgång i antalet rödspovar inom Kristianstads Vattenrike uppmärksamats. Minskningen var extra påtaglig efter den stora sommaröversvämningen 2007 (se Cronert 2014) och såväl antalet par som individer nådde en bottenivå 2016. De senaste två åren har antalet rödspovar åter ökat både vad gäller antalet par och spelande hanar men antalet är alltjämt lågt och populationens fortlevnad i Vattenriket är oviss (Figur 2). Mer ingående studier av rödspovarna har pågått sedan 2015 med noggranna noteringar kring könsfördelning och häckningsframgång (Ström-Eriksson & Ottvall 2015, Ström-Eriksson m.fl. 2017, Strandberg m.fl. 2017). Ett kraftigt överskott av hanar har påvisats under de senaste åren och könsfördelningen ger 3–4 hanar per hona. Under tidigare inventeringar, då antalet par baserades på det totala antalet individer istället för den reella könsfördelningen, är det möjligt att det faktiska antalet häckande rödspovar varit lägre än det antagna. Med detta i åtanke är de senaste två årens ökning, i kombination med lyckat häckningsutfall, positiv i ett kortare perspektiv.

Figur 2. Antalet rödspovar i Kristianstads Vattenrike 2010-2018. Åren 2010, 2011, 2013 och 2014 baseras huvudsakligen på simultanräkningar och spontanrapportering till Artportalen. Antalet egentliga par är sannolikt färre för samtliga år 2010-2014 eftersom individerna inte könsbestämdes. Antalet par och individer i figur 2 skiljer sig från de resultat som presenterades i Strandberg m.fl. 2017 eftersom spontanrapporterade stationära fåglar vid Pulken och Adinals våtmark här medräknats i summorna för 2014 och 2015.

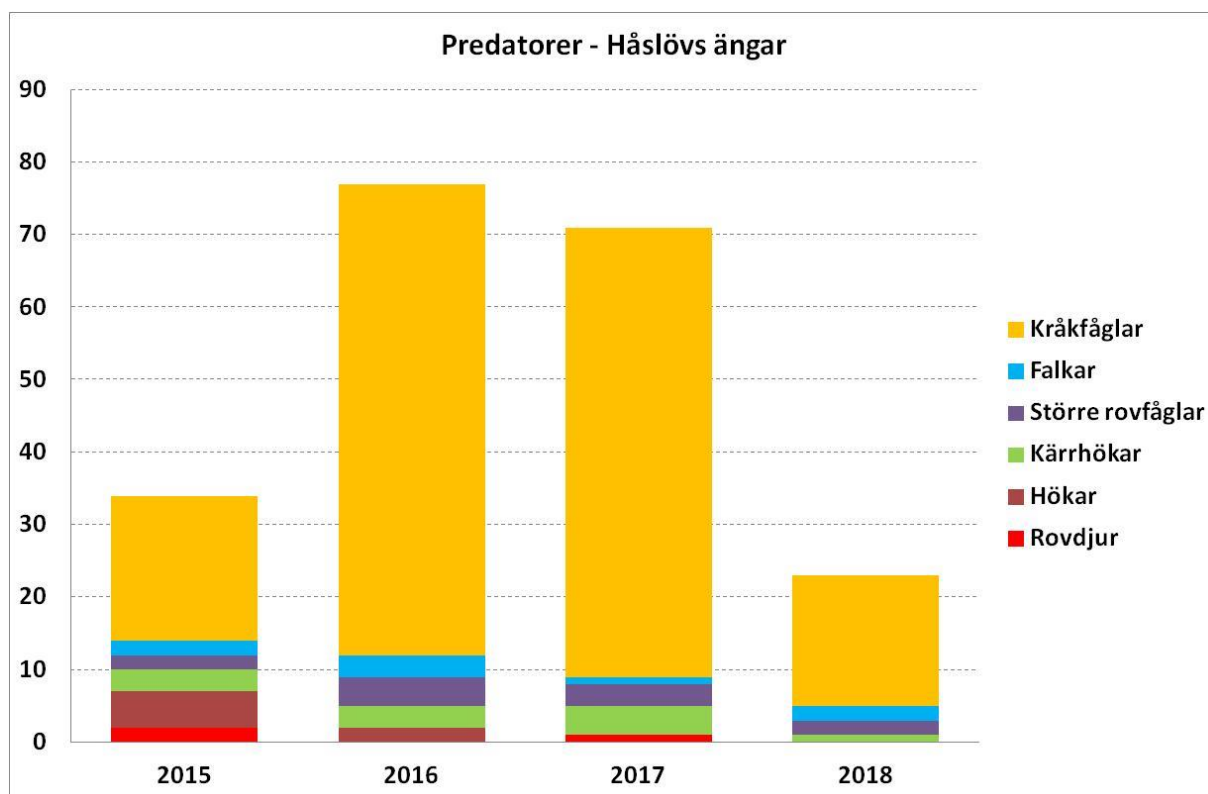
Predatorer

Antalet predatorer noterades vid sex av besöken på Håslövs ängar (Tabell 1). Antalen var överlag låga och det var märkbart att rovfåglarna undvek att jaga över centrala delen av ängarna där majoriteten av vadarfåglarna höll revir. Förutom råkor uppträdde kråkfåglar inte i några högre antal under 2018. Råkorna och kajorna dök även upp sent på säsongen, från mitten av maj, och födosökte företrädesvis på de norra och hårt betade delarna av ängarna där det i stort sett saknas häckande vadarfåglar. Under tidigare år har framförallt kajor setts metodiskt patrullera av ängar med vadarbon, vilket gett ett tydligt negativt resultat på de aktuella ängarna.

Tabell 1. Förekomst av tänkbara predatorer på Håslövs ängar 2018.

Håslöv	29-apr	03-maj	04-maj	10-maj	16-maj	22-maj
Vit stork				1		
Brun kärrhök	1	1		1	1	1
Röd glada	1	2	1			2
Stenfalk	1					
Pilgrimsfalk	1					
Kråka	3	3	4	6	2	5
Kaja	1			1	2	10
Korp			2			
Råka				12	46	35

Jämfört med tidigare år märktes en klar minskning av antalet predatorer på Håslövs ängar (Figur 3), framförallt var kajor och kråkor färre än 2016–2017 och inga rävar observerades. Huruvida detta beror på jakt eller andra faktorer vet vi inte. Säkert är att en minskning av såväl kråkfågel som räv är positivt för häckande vadare.

Figur 3. Predatorers förekomst på Håslövs ängar 2015–2018 baserat på maximalt antal individer vid ett besökstillfälle.

Slutsats

Årets inventering visar att rödspovspopulationen har ökat något sedan bottenåret 2016 och antalet individer är faktiskt det högsta noterade under den senaste femårsperioden även om antalet par fortfarande är färre än 2014–2015. Jämfört med förra året så är antalet hanar detsamma medan honorna ökat från fem till sju. Reproduktionen har varit påtagligt låg under 2010-talet och situationen för rödspovarna är fortsatt svår i Vattenriket även om häckningar påbörjats på flera strandängar. Det är notabelt att de solitära paren är extra utsatta och sällan framgångsrika.

Att sju ungar blivit flygga på Håslövs ängar de senaste två åren är hoppningivande och kan sannolikt härledas till en kombination av goda förutsättningar där ett relativt lågt predationstryck, tidig vegetationstillväxt och uppdämning av våtmark inverkat positivt. Den extremt torra våren och sommaren 2018 verkar dock ha haft en negativ inverkan på vadarfåglarna generellt och trots att antal rödspov, rödbena och tofsvipa ökat något från föregående år så var häckningsutfallet magert på ängarna. I slutet av maj och början av juni noterades god förekomst av nykläckta vipungar och varnande rödbenor men vid återbesök kring midsommar sågs endast fyra flygga rödbenor och enstaka flygga samt ett par dunungar av tofsvipa, trots att där fortfarande uppehöll sig ett 30-tal adulta rödbenor och det dubbla antalet adulta vipor på ängarna. Den dåliga överlevnaden för kläckta vadarungar får tillskrivas torkans negativa inverkan på födotillgången i form av evertebrater. Tidigare utförda evertebratinsamlingar på ängarna har visat vikten av fuktiga ytor och insprängda vätor på strandängarna för att hålla en god tillgång på föda för vadarfåglarna. Den centrala och västra vätan på Håslövs ängar har visat sig vara väsentligt mer produktiva, gällande evertebrater, än omkringliggande slätterängar och betesängar (Gunnar Gunnarsson i mejl). Rödspovparet som kläckte tidigt hade därför sannolikt bättre förutsättningar att klara överlevnaden för ungarna, beroende på att strandängarna fortfarande höll smärre vattensamlingar och fuktiga ytor i månadsskiftet maj–juni. För de två till tre kullar som kläcktes senare var förhållandena starkt försämrade då ängarna torkade ut snabbt i juni och endast den centrala vätan höll mycket begränsat med vatten fram till midsommar. Detta påverkade sannolikt även andra vadarfåglar negativt. Trots att det totala häckningsutfallet blev lite sämre än förväntat för rödspovarna så är trenden fortsatt positiv och utsikterna för 2019 är lovande om förhållandena för vadarfåglarna blir gynnsamma. En holländsk studie anger att vuxna rödspovar har en genomsnittlig årlig överlevnad på 83 %, vilket innebär att 0,6–0,7 flygga ungar/par är tillräckligt för att upprätthålla en stabil population (Schekkerman & Müskens 2000). I Vattenriket var reproduktionen 0,43 flygga ungar/hona 2018, något under det angivna värdet. Det vore önskvärt med åtminstone 1 flygg unge/par om vi ska kunna se en stabil ökning framöver. Om vi enbart ser till Håslövs ängar så var detta fallet 2017 då fyra häckningar resulterade i fyra ungar, men 2018 blev det 0,6 flygga ungar/par, vilket trots allt är det nedre gränsvärdet för ett upprätthållande av populationen.

Att rödspovarna har svårt att återetablera sig utanför Håslövs ängar är bekymmersamt och gör populationen känslig för lokala förhållanden. Utifrån vårt resultat så verkar god vattenhållning på de centrala delarna av ängarna vara av vikt för ungarnas överlevnad från nykläckt till flygg ålder medan predation verkar förekomma främst på äggstadiet, vilket sannolikt gynnade årets tidigt ruvade kull eftersom kråkfåglar främst rörde sig på ängarna under senare delen av maj.

Tack!

Ett stort tack till Hans Cronert för hjälp med beträdnadstillstånd, fältkartor och övrig logistik, samt till Gunnar Gunnarsson för kommentarer rörande födotillgång.

Referenser

- Cronert, H. 2014. Strandängsfåglar i Vattenriket – Häckfågeltaxeringar och simultanräkningar. Vattenriket i fokus 2014:02. Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike.
- Schekkerman H. & Müskens G.J.D.M. 2000. Do Black-tailed Godwits *Limosa limosa* breeding in agricultural grasslands produce sufficient young for a stable population? *Limosa* 73: 121–134. (på holländska)
- Ström-Eriksson, M. & Ottvall, R. 2015. Häckningsframgång hos rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Isternäset 2015. Vattenriket i fokus 2015:07. Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike.
- Ström-Eriksson, M., Strandberg, R. & Ottvall, R. 2017. Häckningsframgång för rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Isternäset 2016. Vattenriket i fokus 2017:03. Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike.
- Strandberg, R., Ström-Eriksson, M. & Ottvall, R. 2017. Strandängsfåglar längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike 2017 med jämförelser bakåt i tiden. Rapport 2017:31. Länsstyrelsen Skåne.